

MÉLTÁNYOSSÁG
politikaelemző központ

A nemzet ellen

A nemzeti tematika és az ellenzék

Zsiga Bulcsú Gellért írása

Bevezetés

Az Európai Parlamenti választások alkalmával a kampány során különböző mértékben, de mindenhol előtérbe kerül annak a kérdése, hogy miképpen viszonyul egymáshoz a nemzeti és az európai identitás. Ahhoz, hogy az európai integráció ténylegesen egyre szorosabb legyen, elengedhetetlen, hogy az európai tagállamok állampolgárainak az identitásának a szerves részévé váljék az európaiság. Ugyanakkor, ahogyan azt például Magyarország esetében láthatjuk: a kormánypárt azon túl, hogy nem támogatja a szorosabb európai integrációt, a magyar identitás védelmét mindennél fontosabbnak tartja. A hidegháború végét követően a politikai elit egyik része azt remélte, hogy a nemzet fogalmának újratematizálására már nincs szükség, hiszen a demokratizálódás és az európaizáció következtében konszenzus lesz arról, hogy „mi és milyen is a magyar”, illetve a történelmi sérelmekre is gyógyír lesz az uniós tagság.

Azonban ez nem a korai várakozásoknak megfelelően alakult, helyette a Fidesz a nemzet fogalmának tudatos tematizálásával töltötte be az elmaradt identitásképzés miatt keletkezett űrt. A kormánypárt a dominancia biztosítása érdekében gyakran hivatkozik az általa képviselt és nemzeti érdekre, mindezt gyakran történelmi utalásokkal támasztva alá. Ezzel szemben az ellenzék nem foglalkozik kellőképpen a nemzeti tematika kérdésével, nem kínál olyan átfogó, magyar identitásra alapozó világmagyarázó narratívát, amellyel orientálhatná a magyar társadalmat. Elemzésünkben először felvázoljuk, hogy mégis mit tekintünk nemzeti tematikának, azt hogyan formálta a történelem, illetve miért lehet fontos róla beszélni. Ezt követően áttekintjük, hogy az ellenzéki pártok a 2019-es és 2024-es Európai Parlamenti választási programjaikban hogyan viszonyulnak az Európa-Magyarország problematikához. Ahhoz, hogy az ellenzék érdemben felvegye a versenyt a Fidesszel, elengedhetetlen, hogy megfogalmazzon egy olyan alternatív nemzeti tematikát, amely „megfoghatóvá teszi” a választók számára az általuk képviselt nyugatosságot.

Az ellenzéki pártok sokáig nem igazán foglalkoztak az Európa-Magyarország nexus kérdésével; ugyanakkor a 2019-es választás egyfajta trendfordulót jelentett, mivel a programjaikban elkezdtek reflektálni erre a hiátusra. A programok összehasonlításából az derül ki számunkra, hogy az ellenzék konzekvensen kritizálja a Fidesz Európa-politikáját annak konfrontatív jellege miatt, és helyette európai szintű együttműködést szorgalmaz. Azonban az összehasonlításokból kiderül, hogy az öt évvel ezelőtti programok többet foglalkoztak az európai identitás és a hazafiság összeegyeztethetőségének kérdésével és annak történelmi igazolhatóságával, mint a mostaniak.

A nemzeti tematika - Mi az?

den nemzet sajátos történelmi fejlődéssel rendelkezik. A különböző pályáveket eltérő események formálták, amelyek az évszázadok során egyedi nemzeti narratívákat alakítottak ki. A nacionalizmussal foglalkozó szakirodalom alapvetően két ideáltípust különböztet meg: a államnemzeti fejlődést és a kultúrnemzeti fejlődést (lásd. Csepeli György). Fontos az elején leszögezni, hogy a valóságban vegytiszta formában egyik sem létezett, az európai nemzetek fejlődésében mind a kettő jelleg megmutatkozik. Az európai nemzetek közötti legfőbb különbségek azonban a kettő arányának eltéréséből fakadnak, például Nyugat-Európában döntően államnemzeti fejlődés zajlott le. Mindezt a korán elinduló polgári fejlődés tette lehetővé, amely a vallási és etnikai törésvonalak elhalványulásával a társadalom hatékony integrálását hozta el. Ebben a fejlődési ívben a nemzeti léthez állandó állami terület is társult, a társadalmi kohéziót a közösen osztott alapértékek, a mindenkire érvényes törvények és szabályok biztosították. A modell sikerességének következtében ezek a nemzetek a társadalmak számára egy magától értetődő állandóságérzetet biztosítottak, ami lehetővé tette bárki számára, hogy minden különösebb feszültségtől mentesen élhesse meg „másképpen” a franciaságát, hollandságát vagy angolságát. Ezekben

a nemzetekben nem jellemző, hogy különbséget tegyenek „tősgyökeres” és nem „tősgyökeres” származások és viselkedések között. Ezzel szemben a Kelet-Közép-Európában hiányoztak ezek az adottságok. A térségünkre jellemző kultúrnemzeti fejlődés az azonos nyelven beszélő és etnikumú, közös kultúrával rendelkező közösségek integrációját jelenti, amelyhez a sajátos történelmi múltnak köszönhetően nem társult homogén nemzetállami keret. A nemzetállami kereteket nélkülöző kelet-európai nemzetek ezért görcsösen ragaszkodtak a nemzeti egységhez, annak hiányát végzetes hibaként élték meg, ami végső soron nemzethalálhoz is vezethet. A nemzeti lét ezért előíró szempontokkal lett teletűzdelve, ami a nemzet tagjai számára előírja, hogy hogyan kívánatos a nemzet érdekében cselekedni. Az állandóság hiányából fakadó folytonos bizonytalanságérzet miatt a kultúrnemzetek így kevésbé elfogadók azokkal a nemzeten belüli csoportokkal szemben, amelyek eltérő értékekkel rendelkeznek, mert bomlasztják a kényes egységet. Ezek a társadalmak továbbá hajlamosak a dicső múltból és történelmi hősök példáiból és áldozataiból levezetni a politikai cselekvés nemzetileg legitim céljait. A magyar társadalomtudományból Szabó Ildikó szociológus és Csepeli György szociálpszichológus külön kötetekben foglalkoztak a nemzeti kérdés társadalmi és politikai vetületével. Előbbi az általunk vizsgált kérdéskört nemzeti tematikaként írta le, míg az utóbbi nemzeti ideológiaként. Mivel a nemzeti tematika az általánosabban használt, ismertebb terminus, így azt fogjuk használni. Mindez nem azt jelenti, hogy a Csepeli által elkülönített ideológia-típusok (állapotideológia és programideológia) ne lennének érvényesek és inspiratívok: a fogalomalkotás során mindkét szerzőre támaszkodni fogunk. A nemzeti tematikák az évszázadok során bekövetkezett történelmi eseményeket és a belőlük származó tapasztalatokat egységes tudáskészletekké rendszerezték, amelyek az adott ország állampolgárai számára tudattalanul is, de elősegítik a világ értelmezését, beléjük kódolnak ok-okozati összefüggéseket. Az államnemzeti fejlődés mellé leginkább a nemzeti állapot-tematika, a kultúrnemzeti mellé pedig a program-te-

matika társítható. A két típus részletes kifejtésére itt nem vállalkozunk, csak a jelenlegi helyzet értelmezéséhez nélkülözhetetlen elemekre hívjuk fel a figyelmet. A nyugat-európai országok jellemzően állapot-tematikájúak, vagyis a nemzetet egy létszerű állapotként írják le. Ebből adódóan a nyugat-európai nemzeteket nem izgatja a népesség csökkenése, a nemzet elmúlása szóba se kerül; nem tesz különbséget „francia és franciább” között, illetve a külpolitikában is az együttműködésre törekednek.

A másik típus, a nemzeti program-tematika a kultúrnemzetekre (például Magyarországra) jellemző. A leverett forradalmak, az elvesztett háborúk és a területi csonkítások következtében a magyar nemzeti tematika által összefogott tudáskészletet tragédiák és veszteségek formálták, amelynek következtében a létbizonytalanság és a nemzethaláltól való félelem vált uralkodóvá. A történelmi horizont radikálisan tágabb: a távoli múlt és a távoli jövő válik viszonyítási ponttá, ami történelmi hivatástudatban nyilvánul meg. A nemzeti program-tematikákra jellemző a külfölddel szembeni bizalmatlanság, a nemzeti kultúra védelme a külső hatásoktól, illetve a társadalmi konfliktusoktól való félelem. Az elit a politikai cselekvést a nemzeti történelemből levont tapasztalatokra alapozva teszi megfoghatóvá a választók számára.

A Fidesz politikai kommunikációja erőteljesen épít azokra képekre és tudati elemekre, amelyek

a magyar nemzeti tematikában léteznek. Orbán Viktor már a 2009-es kötcsei pikniken kifejtette, hogy a kormánynak a célja a „létezés magyar minőségének a megőrzése”, illetve a politikai cselekvésnek a „ránk jellemző látásmódból” kell kiindulnia, amellyel egyúttal „leírjuk, megértjük, érzékeljük és kifejezzük a körülöttünk lévő világot”. Maga a centrális erőter is az „állandó, kicsinyes és megosztó értékvitákat” kívánta meghaladni, vagyis a nemzeti egység megteremtését (erre utal maga a Nemzeti Együttműködés Rendszere is). A „nemzeti oldal” és a „nemnemzeti oldal” közötti különbségtétellel pedig egyértelművé teszi a választók számára, hogy a jobboldal a nemzeti érdeket képviseli, a vele szemben álló „dollárbaloldal” pedig az idegen érdekek kiszolgálóiként olyan politikát képvisel, amely végső soron a magyar kultúra elvesztéséhez („genderizmus és wokeizmus”) és a nemzet pusztulásához („migráció- és háborúpártiság”) vezetne. A politikai cselekvés legitimálásához a kormányoldal gyakran a dicső régmúltra és magyar hősökre hivatkozik. Ilyen volt például a migrációs válságra adott magyar válasznak és a „keresztény Európa védőbástyájának” a képének, valamint Hunyadi János példájának az összekapcsolása. A Brüsszellel és Washingtonnal szembeni szuverenitásvédelmi harc maga a magyar történelemből ismeretes központ (Bécs, Moszkva) elleni harc hagyományára támaszkodik. De mi a helyzet az ellenzékkel?

Van-e az ellenzéknek alternatívája?

A következőkben a 2019-es és a 2024-es Európai Parlamenti választási programok diskurzuselemzésén keresztül áttekintjük, hogy a parlamenti képvisellel rendelkező főbb ellenzéki pártok (DK, Momentum, MSZP, Jobbik, LMP) mennyiben építkeznek a magyar nemzeti tematikára. A Mi Hazánk Mozgalom programját ebben az elemzésben nem vizsgáljuk, mivel a párt nemzetképét tekintve közel áll a Fideszéhez, vagyis erősen dominálnak benne a kultúr- és program-tematikák valamelyikébe. A pártprogramok elemzését követően röviden kitérünk a Magyar Péter jelentette ellenzéki kihívásra.

Magyar Szocialista Párt

Az MSZP a 2019-es programjában (Haza. Szeretet. Európa.) erős kritikát fogalmaz meg az Orbán-kormány, illetve a vele szövetséges új jobboldali pártok euroszkeptikus politikájával szemben, mivel azok egyedül csak az integrációval járó hátrányokra mutatnak rá, az előnyökre nem. Az MSZP elsősorban szakpolitikai javaslatokat fogalmaz meg az európai integráció jövőjét illetően, valamint támogatja hazánk részvételét az integráció mélyülését szolgáló közös együttműködésekben. A programban külön rész foglalkozik az európaiság és a hazafiság összeegyeztetőségével; amely azt állítja, hogy a kettő egymást kiegészíti, nem feszül köztük ellentét, sőt, aktívan törekedni kell az európai identitás erősítésére. A párt célja, hogy a magyar nemzeti érdekek európai képviseletén túl

az európai értékeket képviselje Magyarországon. A program szerint a trianoni traumára az aktív magyarságpolitika mellett az európai integráció nyújt gyógyírt, mivel a határok nélkülség részben újraegyesíti az „egyetemes magyar nemzetet”. Ami a legérdekesebb, hogy az MSZP egy olyan törtéti tudaton alapuló nemzettudatot szorgalmaz, amely „nem a múltat akarja újraértelmezni, hanem a jövőt szolgálja”. Az MSZP-nek nincsen elfogadott, hivatalos választási programja a 2024-es EP választásra, mivel a Demokratikus Koalícióval és a Párbeszéd – Zöldekkel közösen indulnak (a DK programjával), viszont egy tervezetet meg lehet róla tekinteni. A 2019-es programhoz hasonlóan, a 2024-es programtervezet is a mélyülő integrációról és az abban való magyar részvételről szól.

Ugyanakkor a 2024-es tervezetben már nem esik szó olyan témákról, mint például az európaiság és a hazafiság egymást kiegészítő viszonya, illetve a „történeti nemzettudat”. A diskurzus elsősorban az európai és magyar érdekek egybeeséséről szól. A szocialisták esetében a 2019-es program több ponton is reagált a Fidesz politikájára (a párt például az eurozónához és az Európai Ügyészséghez való csatlakozás támogatja; közoktatási és egészségügyi reform szorgalmaz), sőt, egyenesen felhívja a figyelmet egy alternatív nemzettudat szükségességére, amely a régmúlt helyett a jelennel és a jövővel foglalkozik, akárcsak a nemzeti állapot-tematikák. Viszont ennek a tartalma nincsen részletezve, a 2024-es tervezetben pedig utalás szintjén sem foglalkozik a kérdéssel.

Lehet Más a Politika

Az 2019-es programjában („Európa Zöld Lesz Vagy Nem Lesz!”) az MSZP-hez hasonlóan az LMP az „európai értékek meghatározó magyarországi képviselője és a magyar nemzeti érdek európai képviselőjének konstruktív letéteményese” akart lenni, miután az „identitásuk magyar és európai, lokális és globális”. A párt elsősorban zöldpárt lévén a környezetvédelemre és szociális igazságossági kérdésekre helyezte a hangsúlyt, vagyis az állapot-tematikákra jellemző jelen és közeljövőt illető témákra. Az integráció kapcsán az LMP fontosnak tartja a mélyítés fontosságát, ugyanakkor kihangsúlyozza, hogy az „egységtörekvések sikerét nem az egyformaság szolgálja, hanem a földrész páratlan kulturális és politikai sokszínűségének a megőrzése”. A párt szerint az európai szolidaritás alapja a közös történelmi-kulturális örökség, az önazonosság, valamint a nyelvi örökség. A program nemzeti kisebbségek jogállását érintő részében az LMP elkötelezett támogatója a határon túli magyarok autonómiájának. A párt a kultúrnemzeti fejlődés sajátosságait figyelembe véve szorgalmazza a többség és a kisebbség közötti feszült viszony feloldását, amelyben hangsúlyozzák, hogy a kisebbségi autonómia nem veszélyezteti az állam egységét, illetve az állam egysége sem fenyegeti a kisebbségeket.

A 2024-es választási program határon túli magyarokat érintő javaslatai nagyjából átfedésben vannak a 2019-es program javaslataival (kulturális örökség és nyelv fontossága). Ami újdonság az öt évvel ezelőtti programhoz képest, az a markáns Nyugat-kritika. Az LMP amellel, hogy elítéli az Orbán-kormány „diplomáciájának kioktató és konfrontatív attitűdjét” és az együttműködésre helyezné a hangsúlyt, számonkéri Nyugat-Európán, hogy „kiszervezte Kelet-Európába a szennyezést”, aminek következtében régióink a „nyugati kényelem veszélyes hulladéklerakója” lesz. Az LMP a két program alapján fontosnak tartja a határon túli magyar kisebbségek autonómiáját, ugyanakkor a megpróbálja a kultúrnemzeti fejlődésből adódó feszültségeket enyhíteni, rámutatni, hogy a társadalmi sokszínűség nem veszélyes. A párt a mélyülő integráció támogatása mellett (kivéve például az euró bevezetését) kritikákat is megfogalmaz a nyugat-európai magállamokkal szemben az aszimmetrikus helyzetből adódó, kelet-európai tagállamokat érő strukturális igazságtalanságok miatt.

LMP

**MAGYARORSZÁG
ZÖLD PÁRTJA**

Demokratikus Koalíció

A Demokratikus Koalíció 2019-es programjában („Európa, Maradunk!”) kiáll az Európai Egyesült Államok víziója mellett, valamint kritizálja a jobboldali populistákat, illetve általuk képviselt Nemzetek Európájának a koncepcióját, amely a tagállamok együttműködése helyett az elkülönülést erősítené. A párt elismeri az európai integráció történelmi sikerességét, mivel a magországok számára jólétet, biztonságot és kiterjedt jogokat biztosított. A nyugati államnemzetek fejlődéséből világosan következőnek ítéli meg a párt az Európai Egyesült Államokat, amely egy demokratikus, szabad, nyitott, egyenlőségen alapuló és szolidáris közösséget eredményezne, amelyben minden európai állampolgárnak egyenlő jogai lennének. Ehhez ugyanakkor az integrációnak tovább kell mélyülnie, amelyhez a DK több európai szintű szakpolitikai megoldást szorgalmaz, ilyenre példa az európai minimálbér, családi pótlék, nyugdíj, valamint az európai identitás erősítését szolgáló kéttannyelvű oktatás és

az európai ismeretek kötelezővé tétele. A párt összességében a nyugati liberális demokráciák alapelveire alapozná az európai integrációt, amelynek része a sokféleség tisztelete, az emberi méltóság, a jogállamiság, a kisebbségek védelme – vagyis a párt az európai szinten érvényesülő állapot-tematikát szorgalmazza.

A DK (valamint az MSZP és a Párbeszéd – Zöldek) 2024-es programja szintén a mélyülő integráció mellett, illetve az Orbán-kormány különutas Európa-politikája ellen érvel. Az Európai Egyesült Államok továbbra is meghatározó célként szerepel, a párt(szövetség) szerint „a magyar nemzeti érdeket mindenkor a közös európai érdekek fényében kell meghatározni”, azok nincsenek egymással ellentétben. Az Európai Unió tagállamaira értékközösségként tekint, amelynek az alapértékei megfeleltethetőek az államnemzeti fejlődésekre jellemző alapértékeknek. A cél a liberális demokráciákra jellemző demokratikus alapértékek európai szintű kiterjesztése és védelme, akik pedig az Európai Unióra ellenfélként tekintenek, azok „tagadják a polgárok egyenlőségét, a demokráciát, a szabad sajtót és a társadalmi igazságosságot”. A Demokratikus Koalíció, vagyis az „európai magyarok le európaibb pártja” mindkét programban állapot-tematikai alapvetéseket fogalmaz meg, amelynek alapja a nyugat-európai liberális demokráciák. A programokból kiolvasható, hogy a Fidesz által képviselt nemzeti program-tematikát meghaladandónak tekinti a DK, mivel az a jelenkor kihívásaira nem ad megfelelő választ, csak az Európai Egyesült Államok.

Momentum Mozgalom

A Momentum 2019-es választási programja („Ne Adjuk A Jövőnket!”) az eddig felsorolt programokhoz hasonlóan a „több Európát”, vagyis a mélyülő integrációt támogatja. A program legelső mondata történelmi narratívába helyezi az „erős Európába” tartozó „erős Magyarország” szükségszerűségét: „Nem kérdés: Magyarország Szent István óta Európa része.” A Szent István-i döntés sajátos értelmezésével a párt a magyar történelem egy konszenzusosan elfogadott hősalakjára hivatkozva indokolja a „több Európa” követelését. A Momentum azon túl, hogy elismeri az európai integráció eddigi eredményeit, fontosnak tartja, hogy az Unió megújuljon, amelyhez elengedhetetlen, hogy a „széthúzást gerjesztő” és az intézményrendszer hatékony működését gátló populistákat legyőzzék. A kezdeti történelmi utalás ellenére a program elsősorban a jelen és a jövő problémáira koncentrál. A párt az Európai Unió értékek és érdekek védelmét, a szövetség megerősítését és az együttműködés fokozását szorgalmazza. A programban javasolják az EP választásokon a választók az európai pártcsaládok által állított listákra szavazzanak, valamint a Bizottság elnökét is közvetlenül válasszák az európaiak. A párt szerint a „sok országban élő magyarság érdeke, hogy a magyar nyelv és kultúra megmaradjon és virágozzon”, vagyis a magyar államnak kötelessége a határon túliak védelme. Ugyanakkor a Momentum szorgalmazza a kisebbségvédelem európai szintre emelését, mivel az hatékonyabban venné elejét a kelet-közép-európai kultúr-nemzeti program-tematikák magyarelles el-lenségképzését.

A 2024-es választásra készült programban („Szabadság, Jövő, Európa”) a hangsúly a Momentum két EP-képviselőjének (Donáth Anna, Cseh Katalin) az ötéves képviselői tevékenységén van, ismerteti mindazon jogszabályokat, amelyek létrehozásában részt vállaltak. Ami az integráció mélyítését, valamint az európaiságot illeti, a Momentum továbbra is magától értetődőnek tartja Magyarország szempontjából. Ugyanakkor az öt évvel ezelőtti programmal ellentétben a mostaniban mindezt nem alapozzák meg történelmi hivatkozással. A párt kritizálja az Orbán-kormány „asztalcsapkodó és zsaroló” Európa-politikáját, amelynek következtében

„egyre távolodunk Európától”. A Momentum a kultúr-nemzeti program-tematikákra jellemző társadalmi pluralizmus korlátozást is kritikával illeti, valamint elkötelezi magát hátrányosan megkülönböztetett kisebbségek (nemzeti és nyelvi kisebbségek, romák, LMBTQ+ közösségek) egyenlősége mellett. Az előbb felsorolt jogok érvényesítéséhez, illetve magának a magyar demokráciának a „15 éve tartó romlásának” a megállításához a liberális párt több uniós közbelépést tart kívánatosnak. A Momentum az Európai Unióra olyan szövetségesként tekint, ami majd segíteni fog „Magyarország felszabadításában”. Ez az állítás – bármennyire is más Brüsszel Bécshez és Moszkvához képest – a Fidesz által felerősített magyar nemzeti tematika szuverenitás diskurzusának értelmében meglehetősen problematikus lehet.

A két program az eddig elemzett ellenzéki pártokéhoz hasonlóan kritizálja a magyar jobboldal kultúr-nemzeti fejlődésekre jellemző program-tematikai jellegű politizálását, valamint kívánatosnak tartja az államnemzetek integrációjaként működő egyre szorosabb uniót. Azonban a mostani program annyiban eltér a 2019-eshez képest, hogy a párt mindezt nem próbálja a magyar történelemhez kapcsolva legitimálni. A nemzeti kérdés kapcsán is regisztrálható némi változás: amíg a 2019-es programban a kultúr-nemzetekre jellemző diskurzus (magyar nyelv és kultúra megmaradása és virágzása) övezte a kisebbségbe került magyarság védelmének a szükségességét, addig a párt a 2024-es programjában nem tesz érdemi különbséget a fentebb felsorolt kisebbségek között, illetve határozottan állam-nemzeti alapon jogállamisági problémaként viszonyul a többség-kisebbség viszonyához.

Jobbik

A Jobbik esetében, miután a mostani választásra a párt nem készített választási programot, csak a 2019-es programot ("Biztonság Európát, Szabad Magyarországot!") tudjuk elemezni. Az egykor önmagát nemzeti radikálisnak tartó párt néppártosodása ekkorra már előrehaladott állapotban volt, amely a választási programban is megnyilvánult. Az Európai Unióból való kilépés szorgalmazása kikerült, az európai integráció alapító atyáinak (Robert Schuman, Konrad Adenauer, Jean Monnet) a példája és az általuk képviselt értékekre (a kereszténységükre) való hivatkozás viszont bekerültek a programba. A program egy ponton még Schumantól is idéz,

amely az európai szolidaritás fontosságára hívja fel a figyelmet. A 2019-es programban a Jobbik már jóval megengedőbb volt az európai szintű együttműködésekkel kapcsolatban, például a migráció és a környezetvédelem terén szorgalmazták a közös megoldásokat. A kultúrnemzeti program-tematikákra jellemző elemként maradt meg a képzett hazai munkaerő Nyugat-Európába való elvándorlásával kapcsolatos aggodalom, azonban a programban ezt a jelenséget már nem kötötték össze a nemzethálal rémképével. A határon túli magyarok esetében a többi ellenzéki pártokhoz hasonló megoldásokat (európai monitoring) szorgalmazott a Jobbik, a kisebbségvédelemre közös európai ügyként tekintett.

Magyar Péter és a Tisza Párt

A Magyar Péter jelenség eddig nem látott kihívást intézett az ellenzéki pártok számára. A rendszerváltás utáni magyar politika számára egy meglehetősen atipikus folyamattal van dolgunk, hiszen eddig elkerülte Magyarországot az a trend, ami a környező országokban már évekkel ezelőtt megjelent: egy új szereplő hirtelen nagy népszerűsége telt szert és átformálta az ellenzéken belüli erőviszonyokat. Az új erő nemzeti tematikához való viszonyáról még nem igazán tudunk átfogó képet alkotni, annyit azonban fontos megjegyezni, hogy a párt nagygyűléseinek fontos eleme a magyar zászló. Miután Ma-

gyar Péter politikai szocializációja a Fideszhez köthető, illetve fontos számára a családjának jobboldali háttere, így nem meglepő, hogy az értékválasztásaiban (például felfedezhetünk olyan értékeket, amelyek a kormánypártoknál is megjelennek). Egyelőre az új erő nem igazán adta jelét annak, hogy kivel lenne hajlandó együttműködni a jövőben, viszont a vezetője többször kijelentette már, hogy a hagyományos bal-jobb megosztás és a gyűlölködés meghaladását tűzte ki célul. bal-jobb megosztás és a gyűlölködés meghaladását tűzte ki célul.

Mit üzennek akkor a programok?

A programok összevetése során azonban nem csak arra kell összpontosítani, hogy azokból mi hiányzik vagy miből van bennük kevés, hanem arra is, hogy a pártok kiknek készítették elsősorban a programjaikat, illetve, hogy mit akartak az olvasók számára sugalmazni, üzeni. A Jobbik esetében az egyik legérdekesebb fejlemény a 2024-es program hiánya, hiszen amióta a Jobbik pártként funkcionál, azóta mindig terjedelmes programokkal állt elő a választásokra. A 2019-es program azonban már sokkal inkább a "fogyaszthatóságra" ment rá, hiszen a korábbi programokkal ellentétben a képi elemek dominánssá váltak. Az idei program hiányára egyedül a párt szervezeti leépülése adhat magyarázatot. Az MSZP ugyan rendelkezik programtervezettel, azonban nem önállóan, hanem egy baloldali választási szövetségben indul az elkövetkező választásokon, vagyis a szocialisták már nem számítanak arra, hogy egyedül is képesek lennének mandátumhoz jutni. A Momentum programjaiban a fentebb taglalt változásokon túl az is szembetűnő volt, hogy amíg a 2019-es program 24 oldalas volt, tele képekkel, addig a 2024-es program jóval hosszabbra (56 oldal) sikerült, ráadásul képek nélkül. Amellett, hogy a mostani választásra készült szövegben a fő hangsúly a két EP-képviselő munkásságán van, fontos arról is megemlékezni, hogy a párt már nem újoncként méretteti meg magát, hanem a folytatásra kéri a választók bizalmát. A Momentum már nem azt akarja éreztetni, hogy ők az új politikai generáció berobbanás előtt álló fiatalos közössége, hanem azt, hogy rátermettek és érettek. A Demokratikus Koalíció programjai terjedelemben megegyeznek, egyaránt 22 oldalasak, illetve a programokban szereplő szakpolitikai ajánlások is nagy átfedésben vannak. A DK már hosszú évek óta az ellenzéki térfél vezető erejévé és a Fidesz baloldali rendszeralternatívájának a megfogalmazójává akar válni, amelyet a párt az európai és a szociáldemokrata identitások hangsúlyozásával, illetve újabban az

MSZP-vel és a Párbeszéddel kötött szövetséggel igyekszik igazolni és megerősíteni. Az LMP azt a választói közönséget akarja elsősorban megszólítani, amely egyetért a párt által képviselt baloldali és zöld célokkal. A párt önmagára az egyedüli magyar zöld pártként hivatkozik, így a részletes programok azt a célt szolgálhatják, hogy az előbb említett választók ne más, hasonló üzeneteket megfogalmazó pártokkal (például a Momentummal) azonosítsák a zöld politikát. A Fidesz dominanciájának sok összetevője van, ezek közül a nemzeti tematika az egyik terület, amelyre kevés figyelmet fordít az ellenzék. A nemzeti tematika egy változékony, formálható értelmezési keret, amely elősegíti az emberek számára a világ értelmezését, megmagyaráz jelenségeket és jelentést ad nekik és legitimálja a politikai cselekvést. A kormánypártok tudatosan építkeznek a politikacsinálásuk során erre, olyan gondolatmankókat kínálnak, amelyek a magyar történelmi tapasztalásból vezetnek le a helyes cselekvés körét. Az ellenzék ezzel szemben nem rendelkezik olyan történelmi narratívával, amely igazolhatóvá és megfoghatóvá tenné az általuk szorgalmazott szorosabb európai együttműködés szükségességét. A 2019-es programokban több olyan utalást is találhattunk, amiből arra lehetett következtetni, hogy az ellenzék megértette a probléma fontosságát, azonban a mostani programokban már nem reflektálnak az európai és magyar identitás összeférhetőségének a kérdéséről, sőt, mintha adottnak tekintenék, hogy ezt nem kell mélyebben taglalni. Pedig a magyar történelem tele van olyan történelmi személyekkel és korszakokkal, amelyek akár elfogadhatóvá és megfoghatóvá tehetnék a választók számára az ellenzék nyugatosságát, hiszen a magyar nemzeti tematikának ilyen vetülete is van. A jelenkori magyar politikában az a párt a legsikeresebb, amely nemzeti és történelmi horizontot ad a politikájának; akik pedig nem, azok többek között ezért is ragadtak bele ebbe a hosszú ellenzéki helyzetbe.

